



Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center



M 2 3 2 5 1 1 1 2

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 2 ≡

Narodna zgodovina

Ponedeljek, 28. avgust 2023 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.

Barvna priloga ima 2 strani (17–18).

© Državni izpitni center
Vse pravice pridržane.



Antična kulturna dediščina na tleh današnje Slovenije

1. Nosilci latenske kulture na Slovenskem so bili Kelti. Pri reševanju si pomagajte s sliko 4 v barvni prilogi.

1.1. Navedite ime keltske države, ki se je izoblikovala v vzhodnoalpskem prostoru.

1.2. Pojasnite, zakaj so imeli Rimljani že prej stike s to državo.

(2 točki)

2. Že Grki in kasneje Rimljani so prihajali v stik z današnjim slovenskim ozemljem.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Grki so slovensko ozemlje poselili med veliko grško kolonizacijo.
- B Jazon in argonavti so na poti od Črnega do Jadranskega morja pluli po reki Dravi.
- C Rimska osvajanja slovenskega ozemlja so se začela z istrsko vojno (178–177 pr. Kr.).
- D Keltska plemena so začela intenzivno trgovati z Rimljani.
- E Rimljani so, zaradi gospodarskih interesov, leta 181 ustanovili kolonijo Akvilejo.
- F Čez slovensko ozemlje so v rimsko državo tovorili jantar.

(3 točke)

3. Ustanavljanje rimskih mest in določanje statusa teh mest na današnjem slovenskem ozemlju sta bili v pristojnosti osrednje oblasti v Rimu.

3.1. Pojasnite, zakaj so Rimljani ustanavljali mesta na današnjem slovenskem ozemlju.

3.2. Navedite oba statusa, ki so ju lahko imela ustanovljena rimska mesta.

(2 točki)



7. Rimljani so v 3. in 4. stoletju na slovenskih tleh zgradili obrambni zaporni sistem. Pri reševanju si pomagajte z besedilom in s prilogo 5 v barvni prilogi.

Pri zapornem sistemu gre nedvomno za sistem linearnih zapor, in sicer za kombinacijo daljših ali krajših zidanih obrambnih struktur ter izrabo naravnih danosti razgibanega gorskega terena. /.../ V antičnem zgodovinoписju se to območje, ki je razmejevalo Italijo in Ilirik, pogosto omenja prav zato, ker je idealno zapiralo oziroma oteževalo vstop v severovzhodno Italijo. Zaporni sistem je bil zgrajen, da bi preprečeval neoviran vstop v severovzhodno antično Italijo na sicer redkih predelih, kjer je bilo zaradi konfiguracije terena to sploh mogoče.

(Vir: Kos, A., 2014: Ad Pirum (Hrušica), str. 15. Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Ljubljana)

- 7.1. Kako se je imenoval obrambni zaporni sistem?

- 7.2. Navedite, kakšna je bila vloga Ad Piruma v obrambnem sistemu.

- 7.3. Pojasnite, zakaj so Rimljani zgradili obrambni sistem.

(3 točke)

8. Konec 3. stoletja je bila pomembna krščanska skupnost v Poetoviu, kjer je deloval Viktorin Ptujski.

Tisti del ljudstva, ki spoštuje božjo postavo, ljubi bogovdanost, odpušča svojim preganjalcem, moli za svoje sovražnike, se izkaže velikodušnega vdovi in siroti, velikodušnega popotniku, prijaznega tujcu, /.../ pomaga tistim, ki so v nevarnosti, obiskuje bolne, lačne nasičuje s kruhom, žejne krepí s pijačo, potrte tolaži, padle dviga, preplašene opogumlja, krute miri, /.../ pogumno prenaša bolečine, potrpežljivo prestaja lakoto, žejo in mraz, ravnodušno prenaša škodo, žalovanje, izgon, rudnike in ječo.

(Vir: Brodnik, V., in drugi, 2010: Zgodovina 1, str. 164. DZS. Ljubljana)

- 8.1. Navedite, katere vrline je Viktorin Ptujski pripisoval prvim kristjanom.

- 8.2. Pojasnite pomen delovanja Viktorina Ptujskega pri razvoju krščanstva na današnjem slovenskem ozemlju.

(2 točki)



9. Naši kraji so bili prizorišče ene najpomembnejših bitk pozne rimske dobe, bitke pri Frigidu.

Napad se je pričel z znamenjem križa malo pred nastopom orkanskega vetra, ki je krščansko vojsko potiskal proti sovražniku, tega pa izjemno oviral pri bojevanju. Izstrelki nasprotnikove vojske so izgubili vso moč in naj bi jih orkanski veter obračal; veter je trgal ščite vojakom iz rok, prah jim je silil v oči in jim oviral vid.

(Vir: <http://izvirna-vipavska.si/sl/bitka-pri-frigidu>. Pridobljeno: 9. 10. 2021.)

- 9.1. Kateri rimski cesar se je v bitki spopadel s poganskim nasprotnikom Evgenijem?

- 9.2. Navedite, kako so takratne vremenske razmere vplivale na izid bojevanja.

- 9.3. Pojasnite, kako je izid bitke pri Frigidu vplival na nadaljnji razvoj krščanstva.

(3 točke)

10. Številni premiki tujih ljudstev čez današnje slovensko ozemlje so povzročili opustošenje mest.

Pojasnite, zakaj so staroselci začeli graditi refugije.

(1 točka)



Razvoj zgodovinskih dežel in Slovenci

11. Alpski Slovani so se leta 623 pridružili uporam Sama proti Avarom.

11.1. Kako se je imenovala prva znana slovanska državna tvorba?

11.2. Pojasnite, zakaj so Avari po letu 658 obnovili nadoblast nad večino slovanskega ozemlja.

(2 točki)

12. Po koncu avarske nadoblasti se je v koroškem prostoru oblikovala kneževina Karantanija.

Pod Krnsko goro namreč, blizu cerkve sv. Petra, je kamen; nanj posade svobodnega kmeta, v katerega naslednjem rodu je ta služba dedna. Z eno roko drži pisanega vola in v drugi kobilu iste vrste. Oblečen v kmečko obleko, klobuk in čevlje se drži nepremično. Pojavi se knez s praporom dežele, spremljan od plemičev in vitezov.

(Vir: Brodnik, V., in drugi, 2003: Zgodovina 1, str. 204. DZS. Ljubljana)

12.1. Kje je bilo središče Karantanije?

12.2. Opišite, v čem je bila posebnost procesa ustoličevanja karantanskega kneza.

(2 točki)



13. Zaradi povečane avarske nevarnosti so Karantanci okoli leta 743 prosili za vojaško pomoč.

Nedolgo zatem so začeli Obri ravno te Karantance nevarno ogrožati s sovražnimi napadi. Tedaj je bil karantanski knez Borut. Ta je Bavarcem sporočil, da prihaja nadenj obrska vojska, in jih prosil, naj mu priskočijo na pomoč. Bavarci so zares takoj prihiteli, premagali Obre in rešili Karantance ter jih podvrgli kraljevi podložnosti, prav tako pa tudi njihove sosede. S sabo so od njih odpeljali talce na Bavarsko.

(Prevod: Gantar, K., 1985: *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, Acta ecclesiastica Sloveniae 7, str. 18. Ljubljana)

- 13.1. Katero ljudstvo je Karantancem pomagalo premagati Avare?

- 13.2. Pojasnite, kakšne posledice je imela ta vojaška pomoč za nadaljnji razvoj Karantanije.

(2 točki)

14. Pokristjanjevanje je bil temeljni proces pri vključitvi Karantancev v frankovsko državo.

- 14.1. Kateri karantanski knez je v domovino pripeljal prvega krščanskega duhovnika?

- 14.2. Pojasnite, kakšno vlogo je imel pri pokristjanjevanju škof Modest.

(2 točki)

15. V 9. stoletju sta Spodnjo Panonijo v imenu vzhodnofrankovskega kralja upravljala knez Pribina in kasneje njegov sin Kocelj.

Pojasnite, v čem se je razlikoval odnos Koclja do frankovske nadoblasti v primerjavi s Pribino.

(1 točka)



18. Obalna mesta so svoja pravila zapisala v posebnih komunalnih zakonikih.

Vsi gozdovi v občini kot tudi na Krasu in Sečovljah se razdelijo na pet delov. V štirih označenih delih je prepovedano sekanje vsakršnih dreves. En del pa ostane prost. Če bo kdo od aprila do avgusta to prekršil, torej bil zasačen pri škodi v gozdu, kamor so vključeni tudi travniki, bo takoj zapadel kazni 25 lir (vsakokratno) in če bodo pri njem najdena drva, mu bodo odvzeta. Pol teh drv bo šlo županu, pol pa tožniku (prijavitelju), ki bo ostal anonimen, tako da bo lahko vsakdo prijavil gozdne škododelce, in to takoj.

(Vir: <https://znamenjatrajnosti.si/primeri-trajnosti/gozd-kot-naravni-vir/piranski-statut>. Pridobljeno: 23. 10. 2021.)

Iz besedila razberite, kako je bil kaznovan meščan, ki se ni držal zapisanih pravil.

(1 točka)

19. Samostani so bili nosilci kulturnega delovanja na današnjem slovenskem ozemlju. Pri reševanju si pomagajte s sliko 6 v barvni prilogi.

19.1. Naštejte meniške redove, ki so delovali na današnjem slovenskem ozemlju.

19.2. Pojasnite, čemu so bili namenjeni skriptoriji.

(2 točki)

20. V 15. stoletju so se začeli turški vpadi na današnje slovensko ozemlje.

Slovenske dežele so preživljale eno najtežjih obdobij v svoji zgodovini. Podeželje je bilo najbolj na udaru. Nešteta gospostva so bila požgana, naraslo je število opustelih kmetij, npr. v ptujskem gospostvu kar 30 %, v ormoškem 45 %, postojnskem 38 %, v gospostvu Gradec v Beli krajini pa je bilo v začetku 16. stoletja kar 60 % zapuščenih kmetij. Opustelost je bila kasneje vzrok novi kolonizaciji. Turški roparski oddelki so prihajali redno, po večkrat na leto, manjše skupine pa skorajda mesečno. Cilj je bil nagrabiti čim več plena in ujetnikov. Turki so od ujetnikov pobili starejše ljudi, otroke in bolne, druge odpeljali čez meje.

(Vir: Simoniti, V., 1990: Turki so v deželi že, str. 81–89. Mohorjeva družba. Celje)

20.1. Kako so se pred turškimi vpadi poskušali zaščititi kmetje?



(5 točk)

22. Primož Trubar je bil najvplivnejši protestantski predstavnik na današnjem slovenskem ozemlju.

Obena dežela ne mejst ne gmajna ne mogu prez šul, prez šularjev in prez vučenih ludi biti, ne deželskih ne duhovskuih riči prov ravnati ne obdržati. /.../ v slednim mejstu, v trgu inu per sledni fari šulmojstre inu šularje držati, v mejstih inu trgih da se latinsku inu nemšku, pertih farah od farmoštrov, podružnikov inu mežnarjev tu slovensku pismu, branje inu pisavu vuči.

(Vir: Ambrož, D., in drugi, 2009: Branja 1, str. 255. DZS. Ljubljana)

22.1. Navedite zahteve Primoža Trubarja pri prenovi šolstva.

22.2. Pojasnite vlogo Janža (Janeza) Mandelca pri širjenju protestantskih idej.

22.3. Pojasnite, zakaj se je na Slovenskem protestantizem ohranil le v Prekmurju.

(3 točke)



23. V času reformacije in protireformacije je na današnjem slovenskem ozemlju nastalo veliko umetniških in literarnih stvaritev.

Povežite knjižna dela z obdobjem nastanka tako, da na črto v levem stolpcu napišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ Škofjeloški pasijon	
_____ štirijezični slovar	
_____ Zimske urice	A reformacija
_____ Cerkovna ordninga	B protireformacija (barok)
_____ Slava vojvodine Kranjske	
_____ Abecednik	

(3 točke)

24. Deželni knez Karel II. je za utrditev politične oblasti ukrepal proti protestantskemu meščanstvu in plemstvu.

Po letu 1578 pa je deželni knez zaostрил svoj odnos do verskih zadev predvsem v deželnih mestih, kjer je meščanom strogo prepovedoval protestantsko bogoslužje, ko pa so ga ti množično obiskovali zunaj mesta, je strogo prepovedoval tudi to. Protestantsko bogoslužje je tako obstajalo v farah, kjer so protestantski plemiči kot patroni nastavljali protestantske pridigarje, in v kapelah na gradovih.

(Vir: Rajšp, V., 2010: Stati inu obstati, št. 11–12, Reformacija na Slovenskem, str. 134. Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar. Ljubljana)

Pojasnite, katere ukrepe je Karel II. uvedel v boju proti reformaciji v notranjeavstrijskih deželah.

(1 točka)

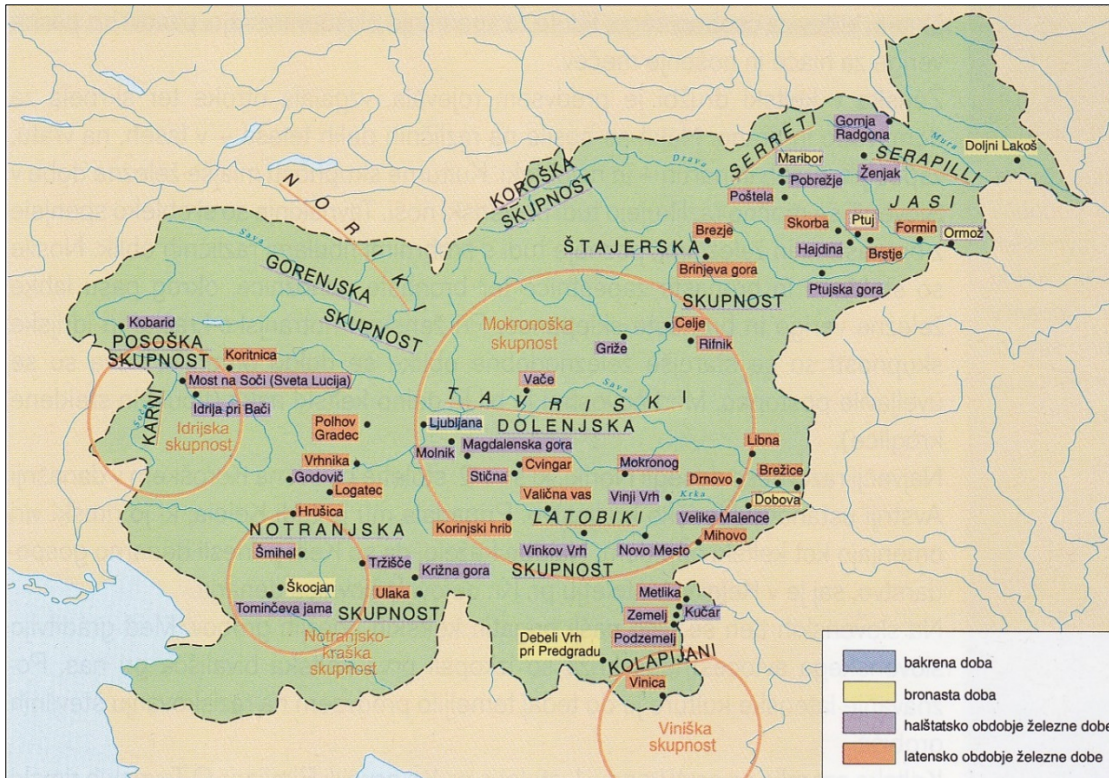
25. Navedenim dogodkom dodajte ustrezno letnico: 976, 1408, 1461, 1550, 1584, 1713.

_____ prvi turški vpadi v okolici Metlike	
_____ izid prve slovenske knjige	
_____ nastanek vojvodine Koroške	
_____ tolminski kmečki upor	
_____ Dalmatinov prevod Biblije	
_____ nastanek ljubljanske škofije	

(3 točke)

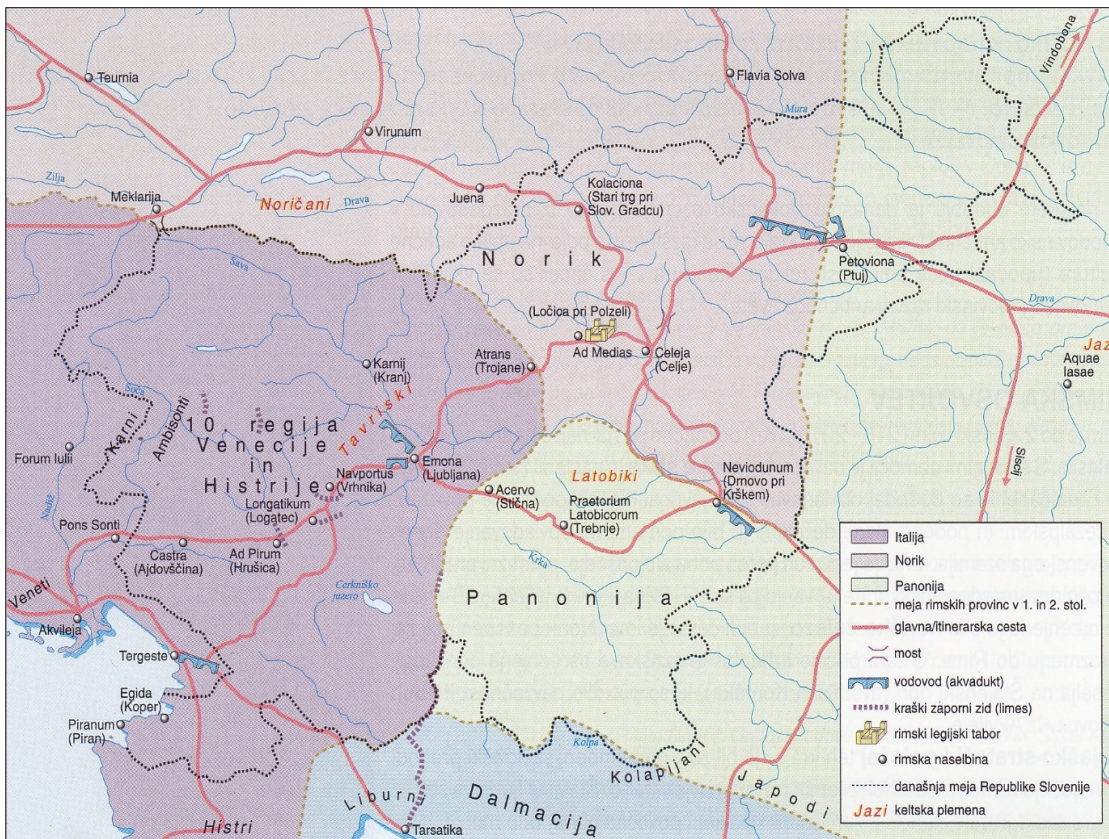


Barvna priloga (k Izpitni poli 2)



Slika 4: Najdišča kovinskih dob na Slovenskem

(Vir: Brodnik, V., in drugi, 2010: Zgodovina 1, str. 151. DZS. Ljubljana)



Slika 5: Naši kraji pod Rimljani

(Vir: Brodnik, V., in drugi, 2010: Zgodovina 1, str. 156. DZS. Ljubljana)

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

